

[B] “**HOU JE VAN VLEES, BRAAD JE IN CROMA**”.
JOOP VAN DER HORST OVER TAAL

Joop van der Horst is een belangrijke hedendaagse taalkundige. Hij was lang docent aan de Universiteit van Amsterdam en tegenwoordig is hij hoogleraar Nederlandse taalkunde aan de Katholieke Universiteit Leuven. Van der Horst heeft een aantal belangrijke boeken op zijn naam staan. Zo schreef hij (samen met zijn broer) in 1999 een kloek boek getiteld *Geschiedenis van het Nederlands in de twintigste eeuw*. Nog veel kloeker is zijn *Geschiedenis van de Nederlandse syntaxis*, dat in 2008 verscheen. Het gaat hier om een tweedelig werk, waarschijnlijk zijn opus magnum, samen ruim tweeduizend pagina's dik.

Maar bovenal is Van der Horst bekend als popularisator van taalonderwerpen. Hij is een geliefd spreker op congressen – onder meer van het genootschap Onze Taal – hij had lang een taalrubriek in *De Standaard*, het *Leidsch Dagblad* en het *Haarlems Dagblad* en hij schrijft geregeld voor het tijdschrift *Onze Taal*. Voor zijn bijdragen aan die kranten en tijdschriften won hij in 2006 de LOT-populariseringsprijs, die wordt uitgereikt door de Landelijke Onderzoeksschool Taalwetenschap.

In het zojuist verschenen boekje *Met ~~het~~ oog op morgen*, heeft Van der Horst veertig stukken gebundeld die hij de afgelopen decennia heeft geschreven. De meeste komen uit de bovengenoemde bronnen, met *Onze Taal* als grootste leverancier (zeventien bijdragen).

Het oudste stuk dateert uit 1988 en heet *De Croma-verandering*. Dit mag een klassieker worden genoemd. Bij mijn weten stelde Van der Horst als eerste vast dat steeds meer mensen zinnen gebruikten met daarin een voorwaardelijke bijzin zonder de voegwoorden ‘als’ of ‘dan’. Het bekendste voorbeeld kwam van een reclame voor bakboter: “Hou je van vlees, braad je in Croma.” Naar deze reclame noemde Van der Horst dit een *Croma-constructie*, een aanduiding die in taalkunde nog altijd wordt gebruikt.

De meeste bijdragen dateren uit de afgelopen vijftien jaar. De lengte van de stukken loopt uiteen: het langste stuk (de inleiding) telt twaalf pagina's, maar er zijn relatief veel stukjes van twee of drie pagina's – de lengte van een gemiddelde column

in een krant of tijdschrift (althans vroeger, columns worden steeds korter). Twee stukken werden niet eerder gepubliceerd, waaronder een aardig stuk over Charivarius, een bekende Nederlandse taalpurist uit de eerste helft van de twintigste eeuw.

Is het de moeite waard om die oude columns en artikelen te (her)lezen? Ja, omdat Van der Horst je vrijwel altijd tot denken aanzet. Van der Horst is scherp en geestig en hij schrijft heel toegankelijk, maar dat kunnen meer mensen. Maar hij is ook buitengewoon eigengereid en oorspronkelijk, en dat zijn al zeldzamere kwaliteiten.

In de korte stukken is Van der Horst soms kort door de bocht. Noodzakelijkerwijs, vermoed ik, meer ruimte in krant of tijdschrift kreeg hij niet. Hij schrijft dan bijvoorbeeld: “Vroeger zeiden Vlamingen graag dat de talrijke gallicismen, leenwoorden en leenvertalingen in hun taal te wijten waren aan de dominantie van het Frans. Maar dat was vroeger en, eerlijk gezegd, ook toen al geen erg overtuigend verhaal.”

Ik ben geneigd om Van der Horst te geloven, want hij is buitengewoon goed ingevoerd in de geschiedenis van het Nederlands en ook in deze bundel haalt hij zeer geregeld werken aan van taalkundigen uit de achttiende en negentiende eeuw. Maar tegelijkertijd is dit natuurlijk een bewering die om een nadere toelichting schreeuwt – die we niet krijgen. Echt erg is dat overigens niet, want er staan veel geestige zinnen tegenover. Zo schrijft Van der Horst, nadat hij heeft uitgelegd dat de plaatsing van kaartjesautomaten in het station van Leuven waarschijnlijk tot minder contact met het spoorwegpersoneel zal leiden: “Dat hoeft overigens beslist niet negatief te zijn, want een beetje automaat is al gauw vriendelijker dan veel loketpersoneel.”

In de langere stukken onderbouwt Van der Horst zijn beweringen gelukkig wel, met voorbeeldzinnetjes die hij overal vandaan heeft geplukt. Rode draad in al deze bijdragen: ze gaan over standaardtaal, taalverandering en taalnormering. “Een mijnenveld”, schrijft Van der Horst in zijn inleiding, “met dikwijls nogal geprononceerde en strijdbare standpunten, waartussen het heftig toe kan gaan. Ook wie de nuance zoekt, of relevante maar onwelgevallige feiten noemt, of af en toe gewoon geen mening heeft of het niet weet, ontgaat niet altijd de toorn van links of rechts. Dat kan ik uit ervaring zeggen.

Het is op dit terrein beslist onmogelijk om iedereen te vriend te houden.”

Gelukkig is dat niet wat Van der Horst nastreeft – iedereen te vriend houden. Juist zijn scherpe meningen en oorspronkelijke observaties maken *Met het oog op morgen* de moeite waard. Dat ~~het~~ in de titel is doorgestreept is overigens geen fout van mij of van de eindredactie van dit tijdschrift, maar duidt op een taalverschijnsel. Bij Van der Horst kunt u precies nalezen hoe het zit.

EWOUDE SANDERS

JOOP VAN DER HORST, *Met het oog op morgen*. Opstellen over taal, taalverandering en standaardtaal, UPL in Context, Leuven, 2010, 218 p.